

KS. HENRYK MISZTAŁ

WARTOŚĆ DOWODOWA DOKUMENTÓW WEDŁUG JURYSPRUDENCJI ROTALNEJ

Złożoność stosunków prawnych zarówno w społeczności kościelnej, jak i państwowej zmusza ludzi do częstego posługiwania się dokumentami. Są one nie tylko źródłem powstania tych stosunków (dokumenty dyspozytywne, prawotwórcze), ale także służą celom dowodowym (dokumenty poświadczeniowe)¹. Prawo procesowe interesuje się głównie dokumentami w aspekcie ich wartości dowodowej. W tym znaczeniu dokumentem jest wszelkie pismo służące do dowodzenia w sądzie². Prawa pozytywne na ogół określają, kiedy i w jakim zakresie dokumenty posiadają wartość dowodową. Decyduje o niej przede wszystkim pochodzenie dokumentu od władzy publicznej, czy to kościelnej czy państwowej³. Stąd ze względu na charakter środka dowodowego czyli użyteczności w postępowaniu sądowym, istotne znaczenie ma podział dokumentów na publiczne i prywatne.

1. WARTOŚĆ DOWODOWA DOKUMENTÓW PUBLICZNYCH WEDŁUG KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO

Przez publiczne rozumie się takie dokumenty, które są wystawione przez osobę publiczną w sposób przepisany przez prawo, to jest z zachowaniem określonych formuł. Za publiczne w prawie procesowym uważa się także takie dokumenty, które są wystawione przez osobę prywatną,

¹ Dyplomatyka polska ostatnio za dokument uważa „każde pisemne oświadczenie mające prawnie i kancelaryjnie samodzielny byt, służące powstaniu, udowodnieniu i wykonywaniu określonych uprawnień” (M. Trojanowska. *Dokument miejski lubelski od XIV do XVIII wieku. Studium dyplomatyczne*. Warszawa 1977 s. 3).

² C. Holböck. *Tractatus de iurisprudencia Sacrae Romanae Rotae*. Graeciae—Vindobonae—Coloniae 1957 s. 332.

³ A. Henrisoesanta. *De probatione per documenta in processu canonico*. Romae 1966 s. 34.

jeżeli są wyjęte z publicznego archiwum lub kancelarii⁴. Według kanonu 1813 szczególnymi dokumentami publicznymi kościelnymi są: 1. akta papieża, kurii rzymskiej, ordynariuszy sporządzone w zakresie ich władzy i w odpowiedniej formie oraz kopie i ekstrakty z tychże akt, 2. dokumenty sporządzone przez notariuszy kościelnych, 3. kościelne akta sądowe, 4. zapisy w księgach metrykalnych kurii, parafii, zakonów oraz wyciągi z nich. Dokumentami publicznymi świeckimi są takie, którym prawo państwowe nadało walor publiczności⁵. Samo pochodzenie dokumentu od władzy publicznej (osoby fizycznej czy moralnej) nadaje mu wartość dowodową. Opiera się ona na przypuszczeniu prawnym z kanonu 1814, który postanowił, iż dokumenty publiczne czy to kościelne czy świeckie należy uważać za wiarygodne (*genuina*)⁶. Presumpcja z kanonu 1814 jest przypuszczeniem prawnym zwykłym, gdyż dopuszcza dowodzenie przeciwne zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio. Jest ona jednak tak skuteczna, iż można ją zwalczać jedynie przy pomocy przekonujących argumentów (*evidentibus argumentis*). Pełna skuteczność dowodowa dokumentów została określona przepisem kanonu 1816, który postanowił, iż dokumenty publiczne stanowią pełny dowód na to, co wprost i jako sprawę główną potwierdzają, czyli co wystawca dokumentu w pierwszym rzędzie i jako sprawę istotną zamierzał stwierdzić. Mówiąc zatem o wartości dowodowej dokumentów publicznych należy się oprzeć na kanonach 1814 i 1816. Doskonałą wykładnią wymienionych kanonów, szeroko komentowanych przez kanonistów, są decyzje Roty Rzymskiej⁷

2. WIARYGODNOŚĆ DOKUMENTÓW PUBLICZNYCH W ŚWIETLE DECYZJI ROTALNYCH

Dokument jako środek dowodowy w decyzjach rotalnych jest powoływany w różnego rodzaju sprawach, szczególnie dotyczących ważności węzła małżeńskiego i separacji. Ważność węzła małżeńskiego często broniona jest przy pomocy zapisów w parafialnych księgach metrykalnych⁸. Przykładowo małżeństwo Walter-Nagele zaskarżono z tytułu

⁴ Holböck, jw. s. 332.

⁵ W polskiej dyplomatyce przez dokument publiczny rozumie się taki, „którego walorów prawnych nie można naganić, bez zarzucenia mu nieautentyczności, czyli po prostu stwierdzenia, że jest podrobiony” (J. Szymański. *Nauki pomocnicze historii od schyłku XIV do końca XVIII wieku*. Warszawa 1976 s. 380).

⁶ „[...] penes nos genuinum dicit actus sinceritatem intrinsecam seu eius veritatem”. M. Conte a Coronata. *Institutiones iuris canonici*. Vol. 3: *De processibus*. Taurini—Romae 1956 s. 286 nota 4.

⁷ Por. różne teorie na temat wiarygodności dokumentów w: Henrisoesanta, jw. s. 74-89.

⁸ *Sacrae Romanae Rotae decisiones seu sententiae*. Romae 1909 nn. (będę cy-

braku delegacji świadka urzędowego, tj. kapłana asytującego przy zawarciu małżeństwa. Wydając decyzję orzekającą ważność małżeństwa Rota postawiła na pierwszym miejscu wśród zgromadzonych dowodów zapis w księdze parafialnej dotyczący delegacji kapłana Michała Wagnera do pobłogosławienia wymienionego małżeństwa. Wprawdzie zapis dotyczył wprost faktu zawarcia małżeństwa, ale ubocznie informował także o delegacji kapłana asytującego⁹. Podobnie zapis w księdze zawartych małżeństw posłużył jako dowód za ważnością małżeństwa skarżonego z tytułu błędu co do osoby współmałżonka. W księdze zawartych małżeństw stwierdzono bowiem właściwe personalia małżonki, które zgadzały się z danymi pochodzącymi z delegacji danej kapłanowi do asystowania przy zawarciu tegoż małżeństwa¹⁰. Zapis w księdze parafialnej obronił także węzeł małżeński przed zarzutem tajności małżeństwa¹¹. Można zatem wyciągnąć wniosek, że decyzje rotalne traktują księgi parafialne jako dokument publiczny i przypisują mu pełną wartość dowodową. Ponadto decyzje Roty Rzymskiej przyznają pełną wartość dowodową i innym dokumentom publicznym. Dla przykładu: Leon lat 23 wybrał się na wakacje do nadmorskiej miejscowości, gdzie poznał Izę lat 21. Rodzice dziewczyny oskarżyli Leona o gwałt i został on skazany na trzy i pół roku więzienia. Podczas wizyty w więzieniu Iza umówiła się z Leonem, że będą symulowali zawarcie małżeństwa, aby uwolnić go od kary. Zawarte w ten sposób małżeństwo zostało orzeczone jako nieważne na podstawie dokumentów publicznych. Mianowicie przy sporządzaniu testamentu przez Leona wobec notariusza publicznego jeszcze przed zawarciem małżeństwa zapisano w protokóle wmiankę o symulacji. Podobnie zeznania sądowe stron na temat symulacji w sądzie państwowym przyjęto jako dokument publiczny. Potwierdziły symulację także listy pisane przez Leona z więzienia¹².

Decyzje rotalne precyzują także bliżej presumpcję prawną wynikającą z kanonu 1814, dotyczącą wiarygodności dokumentów publicznych. Fundamentem tejże presumpcji jest według decyzji rotalnych powaga urzędu publicznego, to jest biskupa, proboszcza, notariusza kościelnego, który działa w ramach swych uprawnień¹³. Zwalczanie wiarygodności dokumentów publicznych jest bardzo trudne i nie osiąga celu, jeśli wprost nie wykaże się fałszu samego dokumentu, to znaczy, że dokument nie jest

tował SRR Dec.). Por. Tamże t. 24, 1932 dec. 25 s. 234; t. 31, 1939 dec. 39 s. 323; t. 42, 1950 dec. 43 s. 273; t. 44, 1952 dec. 9 s. 61.

⁹ Por. Tamże t. 19, 1927 dec. 28 s. 225-226.

¹⁰ Tamże t. 24, 1932 dec. 25 s. 233-234.

¹¹ Tamże s. 234-235.

¹² Tamże t. 33, 1941 dec. 82 ss. 885-894.

¹³ Tamże t. 28, 1936 dec. 52 ss. 489-490.

wystawiony przez tego, komu się go przypisuje lub, że świadectwo zawarte w dokumencie jest niezgodne z prawdą¹⁴. Dla udowodnienia niewiarygodności dokumentu publicznego konieczne jest najpełniejsze dowodzenie¹⁵, nie można opierać się na przypuszczeniach¹⁶. Wykazanie fałszu w jakimś konkretnym wypadku nie może przesądzać o braku wiarygodności innych dokumentów publicznych ani nie może rzutować na inne osoby publiczne, które z urzędu wystawiają dokumenty¹⁷. Podobnie zafałszowanie daty dokumentu niekoniecznie upoważnia do zarzutu, że dokument jest falsyfikatem¹⁸. Gdy wiarygodność dokumentu publicznego budzi wątpliwości, fakt jego pochodzenia od publicznego wystawcy przesądza o przyznaniu mu tejże wiarygodności¹⁹.

Presumpcja z kanonu 1814 nie dotyczy autorstwa dokumentów, którego należy dowodzić przy pomocy innych środków dowodowych²⁰.

¹⁴ „Adversus praesumptionem genuinitatis probatio contraria difficillima est neque obtinetur nisi falsitas accusando et convincendo vel ipsius documenti scripturam quippe non ab eo cui est tribuenda eformatam (quod falsum „materiale” dicunt) vel ipsam attestationem in documento contentam quasi qui illud exaravit vel subscripsit contra veritatem asseruisset aliquid evenisse quod reapse non evenerat (quod falsum „ideologicum” vocant doctores)” (Tamże t. 31, 1939 dec. 44 s. 437).

¹⁵ Tamże t. 19, 1927, dec. 28 s. 153; t. 44, 1952, dec. 9 s. 56; t. 44, 1952, dec. 56 s. 231.

¹⁶ „Quia enim magna stat praesumptio pro publico instrumento, hinc ad elidendam istam iuris praesumptionem validiores immo apertissimae requiruntur probationes. Unde quod modicus etiam defectus repellat tales testes, utpote non amplius exceptione maiores [...]. Ad impugnandum instrumentum publicum non admittitur probatio praesumptiva” (Por. za Reiffenstuelem Holböck, jw. s. 333).

¹⁷ „Quod circa ad evincendum falsum si persona publica non probatur fuisse in casu isto mendax, satis non est ostendere, quod eadem fuit in alio casu mendax aut improba; effata enim „semel malus, semper malus, semel mendax, semper mendax”, non exprimunt nisi praesumptiones generales, quae nempe directe non cohaerent cum falso, de quo agitur; aliquis enim improbus esse potest, immo falsa fabricare potuit, quin eo ipso sit certo dicendus perpetrasse falsum nunc controversum” (SRR Dec. t. 28, 1936 dec. 52 s. 489).

¹⁸ „Data necessario pertinet ad documentum, sed nihil prohibet quominus seorsim possit considerari. Datae falsitas non necessario secumfert falsitatem totius documenti, praesertim rationes seu causae, quae induxerunt ad exprimendum falsum in data, applicari neque queant ipsi sententiae actus et auctor documenti probetur falsi incapax” (Tamże t. 1, 1909, dec. 18 s. 158).

¹⁹ Por. tamże t. 19, 1927 dec. 28 s. 223; t. 22, 1930 dec. 18 s. 227; t. 24, 1932 dec. 25 s. 234; t. 42, 1950 dec. 59 s. 368.

²⁰ Por. tamże t. 14, 1922 dec. 18 s. 183; t. 44, 1952 dec. 9 s. 56; t. 46, 1954 dec. 221 s. 864.

3. ZAKRES WARTOŚCI DOWODOWEJ DOKUMENTÓW PUBLICZNYCH W ŚWIETLE DECYZJI ROTALNYCH

Stwierdzenie wiarygodności dokumentu nie wystarcza do określenia zakresu jego wartości dowodowej, to znaczy nie określa, czy dokument dostarcza pełnego dowodu, czy tylko częściowego. Dokumenty bowiem publiczne nie posiadają pełnej wartości dowodowej odnośnie do wszystkich okoliczności, lecz tylko do tych, które „wprost dotyczą sprawy głównej” (kan. 1816). Dlatego przykładowo sam fakt zawarcia związku małżeńskiego można w pełni udowodnić przy pomocy ksiąg metrykalnych²¹. Według decyzji rotalnych księgi metrykalne posiadają pełną wartość dowodową odnośnie do osób, które przyjmują chrzest, bierzmowanie, czy zawierają małżeństwo, odnośnie do osób szafarzy, rodziców chrzestnych oraz takich okoliczności, jak czas, miejsce dokonania wymienionych czynności²². Dotyczy to także innych dokumentów publicznych, np. umowa kupna-sprzedaży sporządzona w formie publicznej posłużyła Rocie do wydania decyzji stwierdzającej pełny dowód na fakt zaistnienia tych czynności prawnych mimo zarzutu jednej ze stron procesowych, iż były one tylko symulowane²³. Wypływa ze stanowiska Roty, że tylko to można uważać w dokumencie za posiadające pełną wartość dowodową, co osoba publiczna wystawiająca dokument mogła poznać przy pomocy „zmysłowego poznania”. Z umowy kupna-sprzedaży nie wynika symulacja, gdyż sensytywnie nie była poznawalna, co najwyżej sporządzający umowę mógł się jej domyślać. Najogólniej można powiedzieć, że to „wprost i jako sprawa główna” jest zawarte w dokumencie, co „należy do urzędu osoby publicznej” (*quod ad officium personae publicae pertinet*)²⁴. Zaś to co należy do obowiązków związanych z urzędem publicznym reguluje prawo. Jeżeli przykładowo proboszcz prowadzi księgi parafialne, to pełni urząd notariusza kościelnego, zapisuje to, co należy do notariusza, a więc z zachowaniem kanonów 373 i 374²⁵.

Dokumenty publiczne nie stanowią natomiast pełnego dowodu na okoliczności „zewnątrzne, które przypadkiem zostały w nich zarejestrowane”²⁶. Podobnie brak informacji w dokumencie o zaistnieniu tych

²¹ Por. tamże t. 19, 1927 dec. 28 s. 221; t. 28, 1936 dec. 1 s. 3; t. 31, 1939 dec. 44 s. 437; t. 38, 1946 dec. 27 s. 279.

²² Por. tamże t. 19, 1927 dec. 10 s. 83; t. 24, 1932 dec. 25 s. 234.

²³ Por. tamże t. 22, 1930 dec. 27 s. 311.

²⁴ Por. tamże t. 10, 1918 dec. 10 s. 83; t. 40, 1948 dec. 12 s. 83.

²⁵ Por. Henrisoesanta, jw. s. 69.

²⁶ „Attamen documenta publica plenam fidem non faciunt de omnibus quae in ipsis continentur, sed tantum de iis quae directe et principaliter affirmantur; non autem plene probant negotia extranea, quae forsitan per accidens notata erant”. SRR Dec. t. 31, 1939 dec. 29 s. 267; tamże t. 19, 1927 dec. 10 s. 75; t. 44, 1952 dec. 9 s. 57.

„zewnątrznych okoliczności” nie dowodzi ich faktycznego braku, np. brak w księdze zawartych małżeństw wzmianki o udzielonej dyspensie od pokrewieństwa, nie świadczy, że dyspensa nie została faktycznie udzielona, a tym samym nie dowodzi nieważności małżeństwa²⁷.

4. WARTOŚĆ DOWODOWA DOKUMENTÓW PRYWATNYCH

Według Kodeksu Prawa Kanonicznego dokumenty prywatne uznane przez stronę czy przez sędziego za wiarygodne mają wartość dowodową równą przyznaniu pozasądowemu (kan. 1817). Przyznanie pozasądowe według art. 116 Instrukcji *Provida Mater Ecclesia* stanowi dowód pomocniczy. Zatem prawo przypisuje dokumentom prywatnym jedynie wartości dowodu pomocniczego. Powód takiej dyspozycji kanonu leży w tym, że w dokumencie prywatnym brakuje autorytetu osoby publicznej, na którym opiera się wartość dowodowa dokumentu publicznego. O ile przy interpretacji kanonów dotyczących wartości dowodowej dokumentów publicznych decyzje rotalne były na ogół zgodne, o tyle przy ustalaniu wartości dowodowej dokumentów prywatnych jurysprudencja rotalna daje różne odpowiedzi. Istotnie według pewnych decyzji rotalnych dokumenty prywatne nie stanowią pełnego dowodu, lecz jedynie pomocniczy²⁸. Według innych decyzji rotalnych dokumenty prywatne mają pełną wartość dowodową, o ile ustali się ich autentyczność, czas powstania i inne okoliczności²⁹. Autentyczność dokumentów prywatnych ustala się przy pomocy świadków, którzy powinni zeznać odnośnie do faktu sporządzenia dokumentu i jego treści³⁰ oraz drogą badania paleograficznego³¹. Nie jest to konieczne wtedy, gdy dokumenty są dostarczone na rozprawę z archiwów publicznych, to jest takich, gdzie zwykle przechowuje się dokumenty publiczne. Przypisuje się im wtedy pełną wartość dowodową, nawet gdyby nie zawierały podpisów stron czy

²⁷ „Licet igitur in paroeciali Codice diserta contineretur mentio concessae dispensationis super impedimento consanguinitatis, ea sola non sufficeret ad rem evincendam” (Tamże t. 10, 1918 dec. 10 s. 75 n. Por. Holböck, jw. s. 355).

²⁸ Por. SRR Dec. t. 57, 1965 s. 933; t. 58, 1966 s. 443.

²⁹ Por. tamże t. 53, 1961 s. 5; t. 55, 1963 s. 286; Por. art. 163 § 1 Instrukcji *Sacrae Congregationis pro Disciplina Sacramentorum 15 VIII 1936 Provida Mater Ecclesia*.

³⁰ „Cognitio et probatio authenticitatis et veritatis scripturae privatae non admittitur nisi testes omni exceptione maiores qui testari debent de actu confectio- nis scripturae, simulque de eiusdem scripturae tenore” (SRR Dec. t. 35, 1943 dec. 53 s. 542).

³¹ Por. tamże t. 25, 1953 dec. 2 s. 3; t. 31, 1939 dec. 40 s. 395-397; t. 41, 1949 dec. 78 s. 484. Badanie paleograficzne od dawna było uważane za sposób niezbyt pewny.

świadków. Ich wartość dowodowa płynie z miejsca, w którym są przechowywane³². Obecnie przyjmuje się poszechnie ten właśnie pogląd, że dokumenty prywatne mogą stanowić nawet pełny dowód, ale powinny występować zawsze w połączeniu z innymi argumentami, zaczerpniętymi z zeznań świadków, notariuszy oraz osób przechowujących dokumenty. Wynika to konsekwentnie z faktu, iż presumpcja wiarygodności dotyczy tylko dokumentów publicznych, prywatne zaś domagają się przedtem stwierdzenia ich autentyczności, któremu mają służyć te dodatkowe argumenty (*probatio probanda*)³³.

Jeśli chodzi o rodzaje dokumentów prywatnych, które są brane pod uwagę w rozstrzygnięciach rotalnych w aspekcie wartości dowodowej, spotykamy listy przedmałżeńskie i z okresu trwania małżeństwa, próśby o dyspensę i wyciągi z akt procesu cywilnego. Starsze sentencje zachowują dużą rezerwę do listów i podkreślają, że „nie dają one pełnej wiary przeciw ważności małżeństwa, lecz mogą służyć jako wzmocnienie zeznań świadków, w ten sposób, iż z połączenia wszystkich argumentów powstanie pewność moralna o wadzie konsensu małżeńskiego [...] i tym samym o nieważności spornego małżeństwa”³⁴. Listy przedmałżeńskie posiadają pewną wartość dowodową w kwestii udowodnienia awersji jednego lub obu małżonków do danego małżeństwa, choć nie należy wykluczać obcego wpływu na nie. Odnośnie zaś do listów pisanych po ślubie należy jeszcze ostrożniej podchodzić, gdyż łatwo może zaistnieć przyczyna do ich napisania nie mająca nic wspólnego z faktycznym stanem małżeństwa³⁵. Wartość dowodowa listów prywatnych i innych oświadczeń woli jest bardziej szczegółowo traktowana przez decyzje rotalne w odniesieniu do udowodnienia symulacji³⁶. Formalne zwrócenie się proboszcza stron o dyspensę od jakiejś przeszkody lub zapowiedzi według decyzji rotalnych ma małą wartość dowodową, gdyż ogranicza się do niezbędnych informacji³⁷. Akta procesu cywilnego o rozwód lub separację nie mają

³² „Scriptura privata plenam fidem facit, quando reporta est fideliter custodita in archivo publico, hoc est in loco, ubi solent exponi publicae scripturae. Talis enim scriptura sine aliqua subscriptione partium et sine testibus plene probat ratione loci, in quo auctoritativo asservata et rogata est” (tamże t. 11, 1919 dec. 18 s. 163).

³³ Por. tamże t. 55, 1963 s. 286-288; t. 56, 1964 s. 316; t. 58, 1966 s. 528.

³⁴ Tamże t. 18, 1926, dec. 39 s. 396.

³⁵ „Litteras a sponsa ante nuptias datae ad sponsum in quodam precio habendae sunt ad aversionem eius aestimendam, sed ratio habenda est de alieno influxu in exarandis. De litteris postnuptialibus ad eundem effectum cautius iudicandum; causa enim honesta et gravis potuit eas scribendas suadere” (Tamże t. 16, 1924 dec. 37 s. 335).

³⁶ Na ten temat jest poświęcony inny artykuł ks. A. Stankiewicza *Dowód z dokumentów przy symulacji zgody małżeńskiej* (mps u autora).

większej wartości dowodowej, gdyż nowsze decyzje utrzymują, że oświadczenia złożone przed notariuszem publicznym państwowym w tego rodzaju sprawach nie czynią ich publicznymi na forum kościelnym co do treści (wiarygodności), ale ich publiczność dotyczy jedynie samego faktu, że zostały uczynione przed notariuszem publicznym³⁸.

Ogólnie zagadnienie wiarygodności spraw przedstawionych w dokumentach prywatnych pozostawia się do uznania sędziego, który bierze pod uwagę wszystkie okoliczności miejsca i czasu³⁹. Anonimowych dokumentów w zasadzie w ogóle nie bierze pod uwagę, chyba że dotyczą faktów, które skądinąd mogą być potwierdzone⁴⁰.

Reasumując stwierdzić należy, że Rota Rzymska niezmiennie stoi na stanowisku presumpcji prawnej odnośnie do wiarygodności dokumentu publicznego. Wartość dowodowa dokumentów publicznych jest ograniczona do tego, co osoba publiczna może poznać sensytywnie i zaświadcza w granicach kompetencji swego urzędu. Wartość dowodowa dokumentów prywatnych jest bardziej dyskutowana i uzależniona od udowodnienia autentyczności, czasu powstania i innych okoliczności. Nowy *Schema canonum de modo procedendi pro tutela iurium seu de processibus* potwierdza sposób interpretacji kanonów 1814 i 1816 przez jurysprudencję rotalną. W nowym kanonie 182 tegoż schematu połączono presumpcję z kanonu 1814 dotyczącą wiarygodności dokumentów publicznych z zakresem wartości dowodowej z kanonu 1816, uwzględniając jednocześnie możliwość postanowień prawa partykularnego w tym względzie⁴¹.

VIS PROBATIVA DOCUMENTORUM IURISPRUDENTIAE SACRAE ROMANAE ROTAE

S u m m a r i u m

Iurisprudentia Sacrae Romanae Rotae tractat de vi probativa documentorum publicorum et privatorum. Documentum publicum est id quod per manum publicam factum est secundum praescriptiones legum. Documenta, quae ex archivo publico vel ex cancellaria extrahuntur, publica dicuntur quoad effectum probandi, quamvis a persona publica debitis cum sollemnitatibus confecta non sint. Vis probativa documentorum publicorum ex auctoritate personae publicae provenit. Documentum publicum praesumptione iuris ex can 1814 veritate intrinseca gaudet. Non

³⁷ Por. Holböck, jw. s. 336.

³⁸ Por. SRR Dec. t. 55, 1963 s. 283; tamże t. 63, 1972 s. 5.

³⁹ Por. Henrisoesanta, jw. s. 71.

⁴⁰ Por. J. Torre. *Processus matrimonialis*. Neapoli 1956 s. 306 n.

⁴¹ „Nisi lex particularis aliud statuat aut contrarium evidentibus argumentis evincatur, documenta publica genuina praesumuntur, et fidem faciunt de iis, quae directe et principaliter in iis affirmantur”.

praesumitur tamen in can. 1814 auctor documenti. Iurisprudentia limitat vim probativam documentorum publicorum ad ea, quae persona publica propriis sensibus percipit intra limites sui officii. Scriptura privata non habet auctoritatem personae publicae et hac de causa ut vim probativam habeat, huiusmodi documenti authenticitas imprimis constet oportet. Authenticitas auctoritatem documenti extrinsecam respicit, genuinitas eius intrinsecam significat. Intima connexio inter can. 1814 et 1816 de qua in non paucis decisionibus S. Romanae Rotae dicitur, in nova *Schemate canonum de modo procedendi pro tutela iurium seu de processibus* in can. 182 confirmatur.